

Dalarnas regionala serviceprogram 2022–2030

Regionala serviceprogrammet är en delstrategi till **Dalarnas regionala utvecklingsstrategi – Tillsammans för ett hållbart Dalarna.**

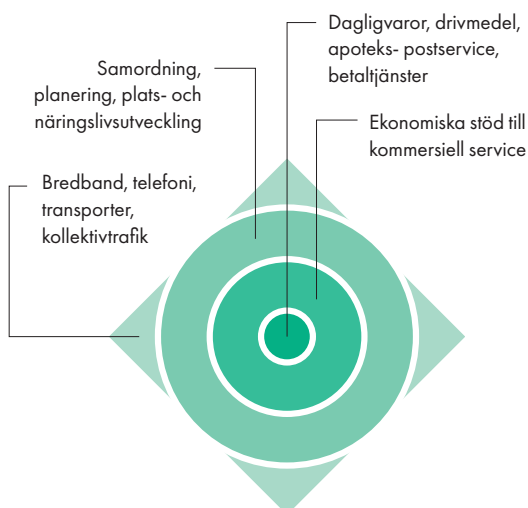
Innehåll

---

1 Regionalt serviceprogram för Dalarna.....	4
1.1 Syfte och mål.....	4
1.2 Metod för genomförande.....	4
1.3 Erfarenheter från tidigare programperiod.....	6
1.4 Programmets utformning och förhållande till andra strategier.....	6
1.5 Serviceprogrammet – en del i genomförandet av Dalastrategin.....	7
2 För vem är serviceprogrammet till för och hur ska det användas?.....	9
2.1 Regionala prioriteringar för stöd till kommersiell service.....	9
2.2 Regionala serviceprogrammet för Region Dalarna.....	9
2.3 Regionala serviceprogrammet för kommunerna.....	9
3 Insatser för att stärka kommersiell service i Dalarna.....	10
3.1 Insatsområde 1 – Främja tekniska och innovativa lösningar.....	10
3.2 Insatsområde 2 – Stärka serviceplanerna och kommunernas roll för serviceutvecklingen.....	11
3.3 Insatsområde 3 – Stöd och rådgivning till servicegivare.....	11
3.4 Insatsområde 4 – Ta tillvara den lokala kapaciteten och utveckla lokala servicelösningar.....	11
3.5 Insatsområde 5 – Samordna service och skapa nya former av mötesplatser.....	12
4 Nulägesanalys.....	13
4.1 Behov av service i Dalarna.....	13
4.2 Sårbara geografier och funktionella samband.....	14
5 Uppföljning och utvärdering.....	15
6 Källor.....	16
Bilaga 1 – Definitioner.....	18
Bilaga 2 – Tillgänglighet till kommersiell service, analysunderlag.....	20
Bilaga 3 – Ekonomiska stöd till kommersiell service.....	25
Bilaga 4 – Övriga aktörer och deras roll i serviceprogrammet.....	26

Regionalt serviceprogram för Dalarna

Regionala serviceprogram för kommersiell service, som på frivillig basis kan tas fram av regionerna, syftar till att samordna insatser och aktörer i arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service. De regionala serviceprogrammen är också grunden för hur man prioriterar olika stöd till kommersiell service. Att stärka tillgängligheten till kommersiell service är en viktig pusselbit för att uppnå hållbar utveckling i hela Dalarna. Programmet gäller för perioden 2022-2030.

Syfte och mål

Syfte och mål med serviceprogrammet är att uppnå en god tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service för invånare och näringsliv i gles- och landsbygd och bidra till ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet.

Det övergripande målet är att man ska kunna bo och verka i hela Dalarna och erbjudas en god service inom rimligt avstånd som bidrar till livskraftiga och attraktiva platser för boende och företagare.

Regionala serviceprogrammet avgränsas till grundläggande kommersiell service vilket enligt

Tillväxtverkets definition är dagligvaror, drivmedel, grundläggande betaltjänster, post- och paket samt apotekstjänster. Viss offentlig service kan inkluderas om den bedöms vara av särskilt intresse.

Metod för genomförande

Region Dalarna ska som regionalt utvecklingsansvarig driva och samordna servicefrågorna, exempelvis genom kunskapsstöd till kommunerna och med de ekonomiska stöd som finns till kommersiell service inom ramen för anslag 1:1, regionala utvecklingsmedel.

Samarbetet mellan kommunerna och kommun-överskridande projekt för att hitta servicelösningar är en förutsättning för ett framgångsrikt arbete inom serviceprogrammet liksom samarbetet med byalag, föreningar och andra aktörer. Att ta tillvara erfarenheter från tidigare projekt och vad de resulterat i och föra in forskningsrön i arbetet skapar nytänkande och innovativa lösningar, vilket är nödvändigt för att klara omställningen mot en mer hållbar utveckling.

Programmet bör ta hänsyn till att kommersiell service är beroende av, och fyller flera funktioner som att den förutom kärnverksamheten fyller en social mötesfunktion och fungerar som ett informationsnav för det offentliga. Behovet av konsekvensanalyser är ett annat område eftersom det finns risk för mål- och intressekonflikter. I arbetet har Region Dalarna följande funktioner för att stödja programmets genomförande.

Kunskap och analys

Samverkan och nätverk

Kommunikation och påverkan

Finansiering

Processtöd

Figur 2. Samverkanstrappan
Källa: Tillväxtverket

Erfarenheter från tidigare programperiod

Tillväxtverkets utvärdering visar att tidigare programperiod lett till en ökad samverkan och stärkta relationer mellan aktörerna i länen, inte minst med kommunerna. En brist är att få kommuner har resurser att vara projektägare vilket riskerar att utvecklingsmedel inte används. Kommunernas interna kapacitet behöver stärkas för att behålla sin roll i serviceutvecklingen. I Dalarna har Lokalekonomiska analyser samt projektet Service- BID, (business improvement district) en affärsmodell för platsutveckling, visat att projekt kan stärka engagemanget på en ort och att servicen och attraktiviteten därmed ökar.

I föregående serviceprogram begränsades initiativen och projektägarskapet till ett fåtal aktörer med projektvana och administrativa och ekonomiska resurser. Avgränsningen och definitionen av kommersiell service har gjort det enkelt att motivera direkta stödåtgärder riktade till servicegivarna. Samtidigt har det varit svårt att i stödsammanhang stärka de miljöer och insatser som indirekt bidrar till bibehållen eller utökad service. Exempel på det är den platsbundna besöksnäringen. Detta gör det svårt att arbeta långsiktigt utifrån platsens förutsättningar och inte den enskilda servicegivarens förutsättningar.

När det inom serviceprogrammet funnits ett organiserat projektsamarbete med andra främjare som Coompanion, Leader och Länsstyrelsen har det bidragit till en effektivare tillämpning av stödmedel eftersom de olika aktörernas verksamheter och utvecklingsprojekt ibland överlappar varandra. En bild som framkommer är att projekten driver utvecklingen medan stöden i högre grad upprätthåller befintlig service.

Programmets utformning och förhållande till andra strategier

Det regionala serviceprogrammet har arbetats fram med det regionala servicenätverk som Region Dalarna samordnar. I nätverket finns representanter från Länsstyrelsen Dalarna, Dalarnas kommuner, näringslivsrepresentanter och föreningar. Nätverkets arbete sker i samråd med Tillväxtverket. Se bilaga 4 om respektive deltagande organisation.

Det regionala serviceprogrammet utgår från en nulägesanalys av servicenivån och andra omständigheter som är av betydelse för serviceutbudet. Finansiering till projekt för olika servicelösningar kommer att vara en förutsättning för själva utvecklingsarbetet och för det kommer troligen nationella medel att finnas tillgängliga medan de regionala 1:1 medlen utgör basen för stöden till kommersiell service.

Dalastrategin 2030 – Tillsammans för ett hållbart Dalarna är den strategi som serviceprogrammet ska bidra till att uppnå. Arbetet inom serviceprogrammet behöver även förhålla sig till andra strategier och uppdrag för en helhetssyn på servicefrågor:

- Agenda 2030 När service finns lokalt och samlad på en plats skapas ekonomisk nytta genom att andra verksamheter kan fungera på platsen. Transportbehovet och utsläppen minskar samtidigt som möjligheterna för lokala kretslopp ökar. Lokal service möter människors behov av en fungerande vardag och erbjuder mötesplatser som bidrar till social sammanhållning.
- Genomförandet av landsbygdspolitiken i nationella strategin där god tillgång till kommersiell och offentlig service är en grundförutsättning för attraktiva livsmiljöer i hela landet.
- Dalarnas besöksnäringstrategi 2030 då småskalig turism ses som en framtidsnäring i glea bygder. Det är en platsbunden resurs som kan generera företagande och serviceintäkter.
- Den fortsatta utvecklingen av statliga servicecenter.
- Länsstyrelsen Dalarnas samordningsuppdrag vad gäller betaltjänster som också räknas till grundläggande kommersiell service. Länsstyrelsen har även samordningsrollen för arbetet med krisberedskap och fossilfria transporter.
- Socialt företagande och social innovation ses som en möjlighet för lokalsamhällen att kompensera för det tomrum som skapats när den kommunala närvaron minskat på orten och den kommersiella servicen har svårt att bära sig.
- Dalarnas regionala livsmedelsstrategi mot 2030 och kopplingen till primärproduktion av livsmedel, en besöksnäring som efterfrågar regionala matvaror och möjligheten att handla det närproducerade i den lokala butiken.
- Landsbygdsprogrammet och Leader. Stöd till kommersiell service som nu ligger i landsbygdsprogrammet kommer, om de finns kvar, att hanteras av regionerna efter 2023. Leader kommer att ligga kvar i Landsbygdsprogrammet och genomföra lokala insatser för utveckling, t.ex. inom kommersiell service. Dalakommuner ingår idag i tre godkända Leaderområden, Leader nedre Dalälven, Leader Dalälvarna och det nybildade Leader Bergslagen.
- Regionala bredbandsstrategi 2025. Med snabbt och stabilt bredband ökar möjligheten att arbeta hemifrån och driva företag i landsbygder vilket gör att avstånd får mindre betydelse för valet av boendeort. Med minskad arbetspendling är det troligt att hushållen gör fler av sina inköp i den lokala butiken.

Serviceprogrammet – en del i genomförandet av Dalastrategin

För att uppnå Dalastrategins tre målområden med Ett klimatsmart Dalarna, Ett konkurrenskraftigt Dalarna och Ett sammanhållet Dalarna finns inom varje målområde beskrivet prioriteringar och positioner för var Dalarna ska befinna sig 2030. Serviceprogrammet liksom andra regionala delstrategier ska bidra till den positionsförflyttning som krävs för att uppnå ett hållbart Dalarna med utvecklingskraft i alla delar av länet. Insatserna i serviceprogrammet förväntas framförallt bidra till målområdet Ett sammanhållet Dalarna. I ett sammanhållet Dalarna finns goda livsmiljöer som

skapar en känsla av närhet. Det är ett Dalarna fyllt av engagemang, där människor upplever delaktighet och tillsammans bidrar till en hållbar utveckling. Det är ett inkluderande, jämställt och jämlikt Dalarna där människor mår bra och där alla ges möjlighet att utvecklas. Ett viktigt förhållningssätt i genomförandet av Dalastrategin, och i arbetet med serviceprogrammet, är att det regionala utvecklingsarbetet ska vara platsbaserat. Platser olik förutsättningar samt funktionella samband, såsom exempelvis pendling, service, fysisk och digital infrastruktur, ska beaktas i allt regionalt utvecklingsarbete. Det handlar också om att strategiskt mobilisera lokala resurser för att skapa utveckling.

Förändringslogik

Utmaningar

Negativ
befolkningsutveckling
Samhällsservicen
försvinner
Olika geografiska
förutsättningar i länet

Förändringar som behöver ske

Utrymme finns att
utveckla nya idéer
och möta nya trender
Lokala förutsättningar
styr utformningen av
servicelösningar
Planerade insatser
hållbarhetssäkras

Effekter på medellång sikt

En god lokal
och regional
utvecklingskapacitet

Ett konkurrenskraftigt
Dalarna

Ett sammanhållet
Dalarna

Ett klimatsmart
Dalarna

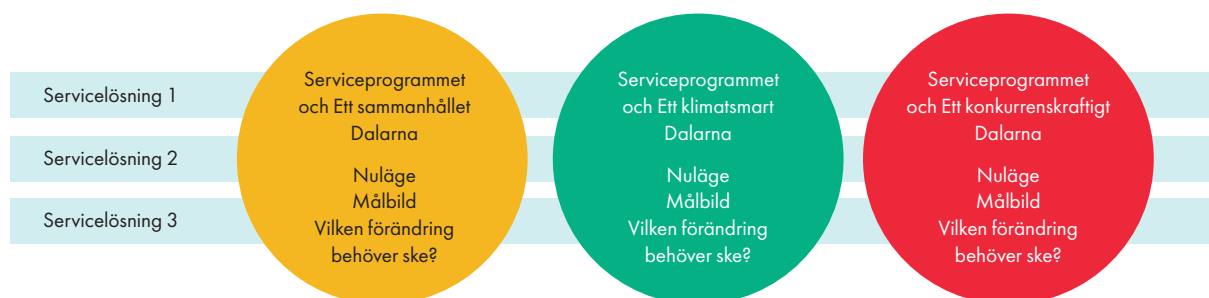
I Dalarna har alla
invånare, företagare,
och besökare tillgång
till grundläggande
service på en rimlig
nivå där platsens
förutsättningar och
resurser tas tillvara

Hållbarhet är både ett mål och medel för regional utveckling. Det är genom en hållbar omställning som Dalarna stärker sin attraktivitet och konkurrenskraft. För att Dalarna ska nå hållbarhet krävs omställning i alla

delar av samhället, och ett mål får inte uppnås på bekostnad av ett annat. Konflikter mellan olika mål och samhällsutmaningar kommer att uppstå. De behöver då lyftas, synliggöras och vägas mot varandra.

Hållbarhetssäkring av nya servicelösningar

På vilket sätt är insatsen relevant utifrån Dalastrategins prioriteringar?
 Vilka aktörer påverkas direkt eller indirekt av insatsen och har samverkan skett eller kommer att ske?
 Bidrar insatsen till bättre sociala, miljömässiga och ekonomiska förhållanden? För vilka grupper av människor och i vilka geografier?
 Skapas negativa sociala, miljömässiga eller ekonomiska effekter av insatsen?
 Finns det intressekonflikter att ta hänsyn till?

För vem är serviceprogrammet till för och hur ska det användas?

Regionala prioriteringar för stöd till kommersiell service

Grunden för prioriteringarna i serviceprogrammet är att stärka de områden där det är svårast att ge service på kommersiella grunder. Platser som kan prioriteras för stöd regleras i Förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service. Därtill kan regionerna peka ut platser inom sin region som de anser är mest prioriterade. I Dalarnas serviceprogram kännetecknas de prioriterade platserna av följande utmaningar och möjligheter, en eller flera.

- Att det finns endast en aktör per serviceslag, eller att det saknas ett serviceutbud på mininivå (dagligvaror, drivmedel och post/paketservice)
- Att avståndet till närmaste aktör är betydande.
- Att avstånd för boende och företag i området ökar i betydande omfattning om servicen i området upphör.
- Att servicepunkten har en viktig social funktion.
- Att det i lokalsamhället finns en organiserad samverkan och ett aktivt stöd för att utveckla hållbara servicelösningar.
- Som identifierats som "Bubblare", en plats där det idag saknas grundläggande service men där en utveckling pågår som förväntas skapa efterfrågan på kommersiell service.
- Att planerade insatser bidrar till att uppfylla målen i Dalastrategin för en hållbar utveckling i alla delar av länet.
- Där det finns ett ömsesidigt beroende mellan en platsbunden besöksnäring och en grundservice som inte kan upprätthållas av det egna befolkningsunderlaget.

Regionala serviceprogrammet för Region Dalarna

I det regionala utvecklingsansvaret ingår att samordna lokala, regionala och nationella aktörer för att bidra till genomförande av Dalastrategin. Region Dalarna har även en roll som finansör i och med beslut om 1:1 medel för regionalt utvecklingsarbete och stöden till kommersiell service.

Regionala serviceprogrammet för kommunerna

Flera av insatsområdena kräver ett aktivt kommunalt deltagande och som ansvarig organisation för serviceprogrammet ska Region Dalarna stödja, och om möjligt bidra med finansiering till kommunala initiativ. Kommunerna beskriver i serviceplaner vilka orter och vilken service som är särskilt viktig, vilket är en förutsättning för att regionen ska kunna bedöma behovet av service och hur de regionala insatserna ska prioriteras. Kommunerna är huvudmän för flera servicefunktioner och har viktiga roller inom krisberedskap där försörjning av nödvändiga varor är en del. De har också kontaktytor gentemot lokalsamhället och de kommersiella aktörerna

Insatser för att stärka kommersiell service i Dalarna

Service nätverket har sedan maj 2020 träffats regelbundet och arbetat med underlaget till det nya programmet. Fem insatsområden har tagits fram som bygger på Tillväxtverkets rekommendationer, framtagna analysunderlag och en samverkan där tidigare erfarenheter tagits tillvara. Aktiviteter inom respektive område tas fram i årliga handlingsplaner.

Insatsområde 1 - Främja tekniska och innovativa lösningar

Det pågår en snabbt växande digitalisering som påverkar alla delar av samhället. Med digitalisering menas arbetssätt, processer och beteenden som förändras i snabb takt med stöd eller på grund av ny teknik och datadriven utveckling. Digitala tjänster kräver att invånare och företagare kan hantera dessa samt att tillräckligt många använder dem för att de ska fungera optimalt. Servicegivare behöver förhålla sig till att digitaliseringen skapar nya förutsättningar att driva framtidens dagligvarubutik och andra serviceinrättningar. Många servicelösningar skulle kunna effektiviseras med hjälp av digitalisering och ny teknik. Logistiken kring frakt av varor skulle till exempel kunna samordnas mellan olika aktörer. Den digitala tekniken kan överbrygga en del

geografiska avstånd och därmed spara tid och resande. En obemannad, eller delvis obemannad butik kan vara en bra lösning när de kommersiella förutsättningarna för att driva en butik försämras (men bör inte ses som ersättning till befintlig lanthandel om den erbjuder fler funktioner). E-handeln kan kompensera för en sämre tillgänglighet och ett mindre utbud av varor men bidrar samtidigt till en fortsatt centralisering och nedlagd service. Digitalisering och kommersiell service är ett område där olika intressen måste balanseras men där man också måste våga välja de alternativ som är hållbara över tid. Samverkan mellan aktörer som arbetar med digitala utvecklingsfrågor och kommersiell service är viktig, bl.a. för att stärka den digitala kompetensen hos grupper som riskerar att hamna i ett samhällsutaförskap.

Mål: En ökad användning av ny teknik som leder till flexibla och klimatsmarta lösningar med bibehållen eller förbättrad tillgänglighet till service.

Mål: Stärkt digital kompetens för personer, företagare och besökare som saknar kunskap för att använda digitala verktyg eller dator/smartphone för att ta del av det digitala serviceutbudet.

Insatsområde 2 - Stärka serviceplanerna och kommunernas roll för serviceutvecklingen

Syftet med den kommunala serviceplanen är skapa en helhetsbild av tillgången till service i glesa bygder och en handlingsplan för att vidmakthålla och utveckla en rimlig servicenivå för bygdens boende, föreningar, företagare och besökare. I den kommunala serviceplanen pekar kommunen ut serviceorter eller servicenoder. En aktuell serviceplan är också ett villkor för att Region Dalarna ska besluta om stöd till kommersiell service. Kommunerna har stor frihet att själva bestämma ambitionsnivå och omfattning i sina serviceplaner men serviceplanen ska fungera som underlag för prioriteringar och uppföljning av stöd till kommersiell service. Flera landsbygdsutvecklare vittnar om att det på kommunal nivå saknas tillräckliga metoder, kunskap, resurser och samverkan för att kunna arbeta strategiskt med serviceutveckling vilket gör arbetet personberoende och utan kommunal helhetssyn.

Mål: Kommunerna ska få en ökad förmåga att stötta lokal serviceutveckling genom ökad kunskap och utveckling av strategiska arbetssätt.

Mål: Samtliga kommuner ska ha en aktuell serviceplan.

Insatsområde 3 - Stöd och rådgivning till servicegivare

Tillgänglighet till bensin, dagligvaror samt möjlighet att hämta eller lämna paket måste finnas inom rimligt avstånd för att kunna bo och verka på en plats. Stöden till kommersiell service ska därför skapa nytta för hela platsen och inte i första hand för de enskilda servicegivarna. En betydande del av den service som finns idag styrs och drivs av marknaden men när det gäller företag inom kommersiell service i gles- och landsbygder blir dålig lönsamhet ofta en effekt av att befolkningsunderlaget är litet. Företagen kan därför behöva stöd för drift och investeringar men även för att höja den egna kompetensen och få tillgång till branschnätverk.

För mackägare med små marginaler kan krav på investeringar som syftar till minskad klimatpåverkan innebära en kostnad många inte klarar av. I de fallen behövs ett stöd för att klara hållbarhetsmålen men med bibehållen service i gles- och landsbygder. Olika service viktas olika beroende på bransch och detta bör tas hänsyn till vid de regionala stödprioriteringarna. Vid prioriteringar kopplade till investeringar behöver särskilt beaktas hur de möter framtida köpmönster med bibehållen service eller framtida utmaningar där kommersiell service kan vara en del av lösningen.

Mål: Stöden till kommersiell service upprätthåller vardagsservice i serviceglesa områden.

Mål: Stöden till kommersiell service är hållbarhetssäkrade.

Mål: Lokalekonomiska analyser är tillgängliga för fler aktörer som arbetar för att stärka kommersiell service i glesa geografier.

Mål: Lanthandlare upplever att de kan få rådgivning i frågor de vill ha hjälp med för upprätthålla och utveckla servicen för boende och företag.

Insatsområde 4 - Ta tillvara den lokala kapaciteten och utveckla lokala servicelösningar

På senare tid har det talats om lokalsamhället som en del av lösningen för att bygga den hållbara framtiden. Förespråkarna menar att här finns anpassningsförmågan, robustheten och förutsättningar för en cirkulär ekonomi. Lokalsamhället är också en viktig arena för samhällsinnovation. Ofta är det lokalsamhället som först identifierar nya samhällsutmaningar och formulerar lösningar. Om den kommersiella service som byföreningar och liknande ideella sammanslutningar har tagit över ska kunna överleva långsiktigt behöver den ideella sektorn samverka med, och få stöd av offentliga och privata aktörer. I Dalarna har väl fungerande bygdebolag vuxit fram de senaste åren. De är socialt inkluderande, skapar nya affärsverksamheter och kan vara en lokal representant i offentlig planering och en part för lokal upphandling. Samverkan mellan butik, lokala föreningar och företag skapar förutsättningar för utvecklad service och hållbar tillväxt på landsbygder. I flera dagligvarubutiker i Dalarna finns ett lokalt engagemang som består i att man via en ekonomisk förening driver verksamheten eller äger butiksfastigheten. Det finns också exempel på insatser för att stärka köptroheten. Risken är emellertid att bygdebolag och andra verksamheter som i hög grad bygger på ideellt arbete står och faller med engagemanget hos enskilda eldsjälar. Det är därför viktigt att stimulera och understödja lokala initiativ för att få en långsiktighet i verksamheten.

Mål: Lokala initiativ med plattformar för samverkan och idéutveckling för att främja lösningar som stärker och utvecklar kommersiell service.

Insatsområde 5 - Samordna service och skapa nya former av mötesplatser

Servicepunkt är ett ord som saknar nationell definition och begreppet används olika även inom Dalarna. Traditionellt är det en dagligvarubutik eller drivmedelsstation som erbjuder service utöver sin kärnverksamhet genom att vara ombud för andra företag och/eller kommunal service. Det finns också servicepunkter som samlar olika kommunala servicefunktioner som ett lokalt medborgarkontor. En servicepunkt kan ligga i en bygdegård eller vara ett torg där flera servicefunktioner ligger i anslutning till varandra. Staten har servicekontor på ett flertal orter i landet där man hjälper besökarna att använda e-tjänster från olika myndigheter. Digitaliseringen och Covid-19 pandemin har öppnat för fler tjänster som kan erbjudas via en servicepunkt. Den kan vara en sambandscentral för krisberedskap och fungera som kontorshotell och

en social mötesplats när folk jobbar hemifrån. Med bra uppkoppling och rätt teknik kan servicepunkten få tillgång till större kulturevenemang och kulturutbyte. Man kan också tänka sig servicefunktioner via mobila enheter som anknyter till, eller utgår från en servicepunkt, t.ex. en bygdegård. Utifrån ett serviceprogrammet-perspektiv är det viktigt att det finns kommersiell service på plats eller i anslutning till servicepunkten och att man samlar de olika verksamheterna så att de drar "kunder" till varandra och att det sker i samverkan mellan berörda aktörer. Viktigt är att servicepunkten är öppen för alla, att det finns personal och att öppettiderna är tillfredsställande.

Mål: Samverkansmodeller för nya samordnade servicelösningar mellan kommersiell och offentlig service.

Mål: Stärkt krisberedskap och SOT-punkter¹ kopplade till dagligvarubutiker.

¹ Enligt länsstyrelsen är en service- och trygghetspunkt (SOT) "ett specifikt ställe som kan tillhandahålla en viss nivå av service i händelse av en krisituation. Det gäller framförallt kommersiell service för att kunna säkerställa tillgång till bland annat livsmedel och drivmedel under en kortare period"

- Det finns utmaningar med transport- och distributionslösningar som kan begränsa utvecklingen av service i glesa geografier.
- Ett utglesat servicenät får konsekvenser för besöksnäring och företagande vilket kan minska förutsättningarna för hållbar tillväxt. Det finns därför ett behov av insatser för en förbättrad lönsamhet i framförallt dagligvarubutiker såväl med attraktivitetshöjande som med kostnadssänkande åtgärder.
- Kommunernas engagemang är viktigt och att det finns en helhetssyn kring servicefrågorna i kommunens olika uppdrag.
- Tillgången på drivmedel, post/paket och dagligvaror är den service som generellt rankas som viktigast bland privatpersoner men vilken service företag prioriterar varierar en del mellan branscher.

- Generellt har tillgängligheten till kommersiell service ökat men det finns fortfarande geografier där servicen är på en miniminivå. Om servicen minskar ökar sårbarheten vilket i större utsträckning drabbar orter i kommuner som definieras som gles landsbygd.
- Grundläggande service behöver fungera i händelse av en kris eller annan samhällsstörning.
- De i befolkningen som inte känner sig delaktiga i den

Legend:

- Apoteksvaror
- Drivmedel personbil
- Posttjänster
- Dagligvaror fullsortiment
- Betalningsförmedling
- Kontantuttag

Sårbara geografer och funktionella samband

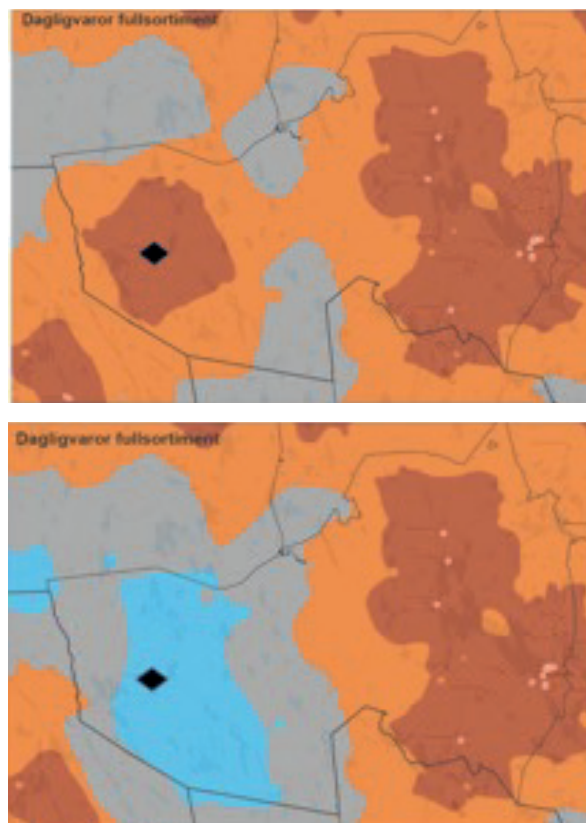
Platser där service upprätthålls på en miniminivå är sårbara och vissa platser påverkas mer än andra beroende på de omgivande förutsättningarna. Därför är det viktigt att serviceprogrammet har ett helhetsperspektiv som synliggör sammanhanget i en större geografi än enskilda kommuners serviceplaner, vilket även kan användas för att påvisa framtida möjligheter.

Exempel om en dagligvarubutik läggs ner i en redan sårbar geografi kan platsen förlora betydelse för andra samhällstjänster så som kollektivtrafik. Med butiksnedläggningen försvinner även andra ombudstjänster vilket kan drabba både privatpersoner och det lokala näringslivet. Serviceprogrammets funktion är då att samla berörda parter för att prioritera stödinsatser som stärker tillgängligheten till kommersiell service.

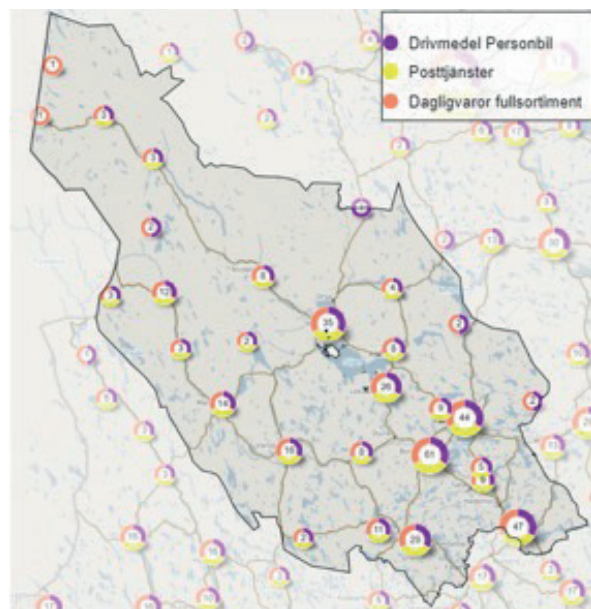
Samhällets resiliens och förmåga att hantera kriser och större störningar stärks av att befolkningen kan klara sig utan särskilda hjälpinsatser från offentliga institutioner i ett första skede. Servicepunkter fyller en viktig funktion som nod för samhällsinformation och samhällstjänster och för att upprätthålla en servicenivå vid oförutsedda händelser och kriser, men förutsättningarna påverkas av elförsörjning, transportmöjligheter och bredbandstillgång. Aktiva

företag inom jord- och skogsbruket är viktiga för livsmedels- och energiproduktion. Om förutsättningar för olika typer av service blir sämre blir det svårt att driva dessa företag. Och då klarar vi inte heller livsviktiga delar av vår beredskap för att hantera kriser som kan komma.

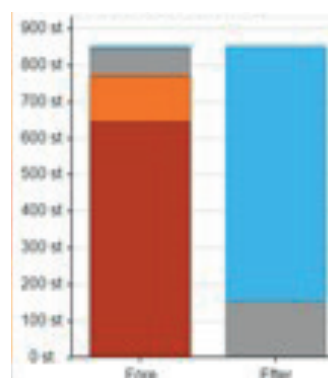
Sårbara geografer 2, augusti 2022

Figur 6. Sårbarheten i ett område kan visas i Pipo's serviceanalys genom simuleringar. Bilden visar ett exempel på hur tillgängligheten i avstånd förändras för boende i ett område om dagligvaruhandeln på platsen upphör. Det simulerade exemplet är från Fredriksberg, Ludvika kommun. Källa: Pipo's serviceanalys

Figur 4. Cirkelarna visar hur många serviceställen inom en radie av 20 km som tillhandahåller post- och pakettjänster, fullsortiment av dagligvaror och drivmedel för personbilar. De områden som har få servicegivare kan betraktas som sårbara. Källa: Pipo's serviceanalys

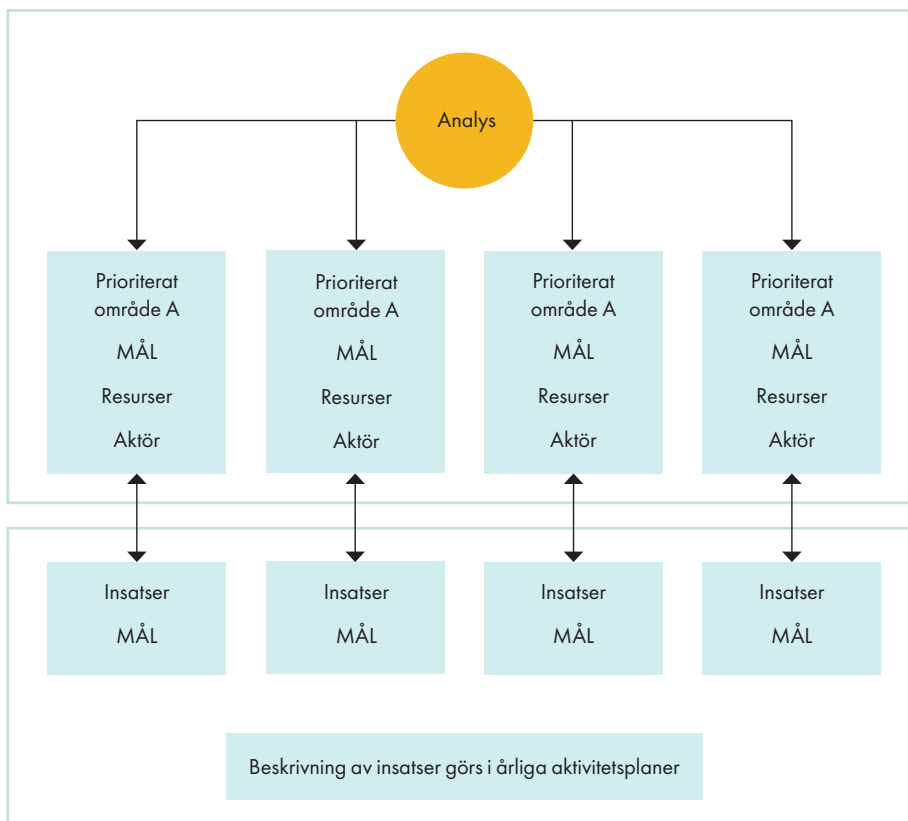

Tillgänglighet till aktuell service (före och efter simulering) redovisad som antalet personer (all befolkning) per tillgänglighetskategori.

Uppföljning och utvärdering

I en årlig uppföljnings- och utvärderingsplan beskrivs resultat av genomförda insatser och hur de bidragit till måluppfyllelse och lärande. De långsiktiga effekterna på samhällsnivå följs upp utifrån Dalastrategins förändringslogik. Erfarenhetsutbyte, spridning av resultat och inhämtning av information sker främst via det regionala servicenätverket och Tillväxtverkets kanaler och nätverk.

Regionalt serviceprogram 2022–2030

Källor

Geografiska analysverktyget Pupos Serviceanalys som Tillväxtverket utvecklat. www.pipos.se

Länsstyrelsen Dalarnas län (2014:01) Dalarnas regionala serviceprogram 2014-2018

Länsstyrelserna (2021) Bevakning av grundläggande betaltjänster 2021 (Rapport 2021:10)
catalog.lansstyrelsen.se/store/26/resource/28

Region Dalarna (2020) Regionalt serviceprogram Dalarna 2020-2022
Förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service

Region Dalarna (2021) Dalastrategin 2030 -Tillsammans för ett hållbart Dalarna
www.regiondalarna.se/contentassets/699fddaa79da4978bfe14dd4bead1134/dalastrategin-2030-tillsammans-for-ett-hallbart-dalarna-dec.pdf

Skr. (2020/21:133) Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030
www.regeringen.se/4956ea/contentassets/53af87d3b16b4f5087965691ee5fb922/nationell-strategi-for-hallbar-regional-utveckling-i-hela-landet-20212030

Tillväxtanalys (2014) Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygds politik (Rapport 2014:04)
www.tillvaxtanalys.se

Tillväxtverket (2021) Metodstöd för regionala serviceprogram 2022-2030 (Rapport 0382)
tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2021/2021-09-29-metodstod-for-regionala-serviceprogram.html

Tillväxtverket (2021) Kommersiell service ger robustare samhälle (Rapport 0363)
tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2021/2021-04-15-kommersiell-service-ger-robustare-samhalle.html

Tillväxtverket (2020) Med samverkan som nav (Rapport 0327)
tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2020/2020-10-14-med-samverkan-som-nav.html

Tillväxtverket (2011) Samhällsekonomiska effekter vid nedläggning av landsbygdsbutiker (Rapport 0116)

Tillväxtverket (2021) Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service (Rapport 0369)
tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2021/2021-06-09-tillganglighet-till-kommersiell-och-offentlig-service-2021.html

Tillväxtverket (2021) Återrapportering av arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service för företag och medborgare i servicegläsa områden 2021.
tillvaxtverket.se

Tillväxtverket (2018) Företagens behov av service i gles- och landsbygder (Rapport 0327)
tillvaxtverket.se/vara-tjanster/publikationer/publikationer-2018/2018-01-31-foretagens-behov-av-service-i-gles--och-landsbygder.html

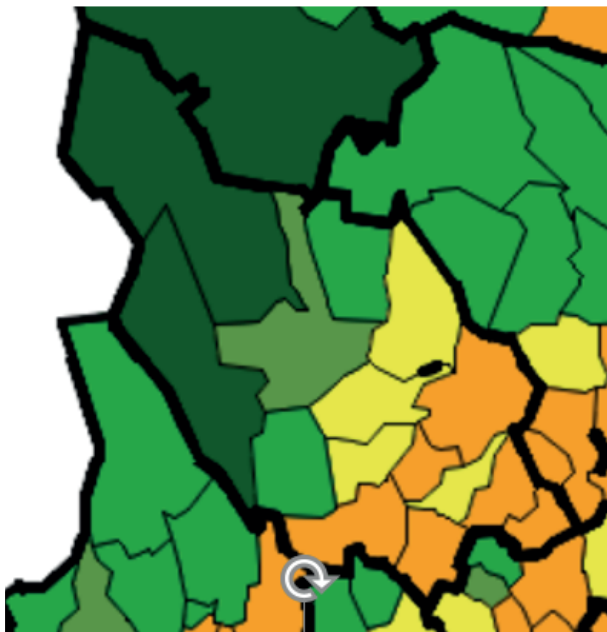
Bilaga 1 - Definitioner

Landsbygd

Det finns ett flertal vedertagna definitioner där landsbygden beskrivs utifrån olika perspektiv. Ibland är det nödvändigt att använda grova kategoriseringar för att visa på strukturella skillnader på nationell nivå. Ibland behöver vi statistik på den kommunala nivån. I generella beskrivningar och jämförelser avser vi att i serviceprogrammet använda samma definition och indelning som Tillväxtverket. I den delas Sveriges

kommuner in i sex olika grupper varav tre betecknas som landsbygdskommuner. Vid behov kommer vi att använda delkommunala indelningar eller i lokala sammanhang utgå från det som människor själva uppfattar som landsbygd. Vid fördelning av stöd till kommersiell service har serviceprogrammet kriterier för att den lokala konkurrensen inte ska snedvridas. Det handlar om "sista butiken på orten" eller krav på vissa avstånd mellan servicegivare. Till exempel 10 km för dagligvarubutiker och 15 km för drivmedelsstationer.

Landsbygdsdefinition

Figur 7. I Tillväxtverkets landsbygdsdefinitioner delas Sveriges kommuner in i sex olika grupper varav tre betecknas som landsbygdskommuner
Källa: Tillväxtanalys

Mycket glesa landsbygdskommuner: Hela befolkningen bor i rurala områden. Hela befolkningen har mer än 90 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Glesa landsbygdskommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Glesa blandade kommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i urbana områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Tätortsnära landsbygdskommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Täta blandade kommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i urbana områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Storstadskommuner: Mer än 80 procent av befolkningen bor i urbana områden och har tillsammans med angränsande kommuner en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare.

Lanthandel

Det finns ingen definition för lanthandel men det brukar avse en mindre dagligvarubutik i ett samhälle i en landsbygd. Spannet är dock stort och en butik som geografiskt upplevs som en lanthandel kan både ha ett stort utbud och hög omsättning. I stödhandläggningen definieras lanthandel utifrån avstånd och omsättning. I en undersökning Hela Sverige ska leva gjorde 2013, fick handlarna själva definiera om deras butik var en lanthandel eller inte.

Servicepunkt

Med servicepunkt menas en mötesplats på en ort där olika typer av service kan samordnas. En servicepunkt kan vara förlagd till en dagligvarubutik eller drivmedelstation, men en servicepunkt kan också vara förlagd till en annan lokal eller samlingsplats i centralorten eller utanför. I en servicepunkt kan grundläggande kommersiell service samordnas med viss offentlig service eller annan service som underlättar för boende, företag och besökare.

Grundläggande kommersiell service

Med grundläggande kommersiell service menas dagligvaror, drivmedel, post och paket, apotek och grundläggande betaltjänster (dagskassahantering kontanter, betalnings-förmedling över disk).

Viss offentlig service

Tillväxtverket har särskilt pekat ut grundskolor och vårdcentraler. Viss offentlig service kan också avse sådan

service som kan kopplas till servicepunkter, exempelvis bibliotek och kulturella mötesplatser, information till besökare, samordning av godstransporter och kollektivtrafik. En servicepunkt kan även fungera som en sambandscentral och lager i händelse av en större kris eller en lokal för enklare vårdtjänster.

Obemannade – personallösa butiker

Trenden med obemannade butiker har kommit för att stanna. Fler och fler ser möjligheterna, både centralt och på landsbygder. Det är en traditionell livsmedelsbutik, skillnaden är att den inte har någon kassapersonal, den är obemannad.

Hybridbutik – en obemannad och bemannad butik i samma

Det går även att ha en bemannad butik med kassa och kassapersonal under ordinarie öppettider. När det sen blir kväll eller helg så stänger man butiken och går hem. När kunderna kommer för att handla så identifierar sig kunden och handlar sedan ensam i den nu obemannade livsmedelsaffären.

Samhällsstörning

Med samhällsstörning menas de företeelser och händelser som hotar och ger skadeverkningar på det som ska skyddas i samhället. Begreppet samhällsstörningar innefattar olyckor, kriser och krig. Avsikten med att använda begreppet är att skapa bättre förutsättningar för de olika aktörerna att samordna sig och nå fram till en gemensam inriktning av sina insatser.

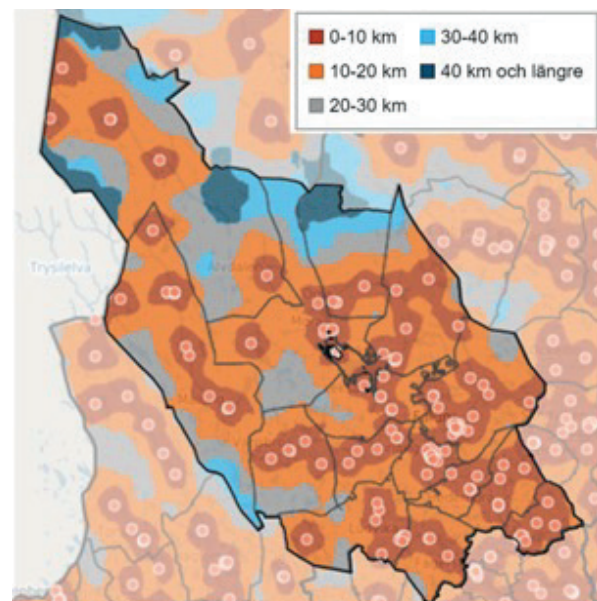

Bilaga 2 – Tillgänglighet till kommersiell service, analysunderlag

Dagligvarubutiker är viktiga som servicenav

Mellan 2016 och 2022 har antalet dagligvarubutiker varit relativt stabilt vilket stöden till kommersiell service bidragit till. Många dagligvaruhandlare i orter där befolkningsunderlaget är litet är i behov av stöd för att kunna driva verksamheten på rimliga villkor, både arbetsmässigt och ekonomiskt. Tillhör butiken en affärskedja erbjuder några stöttning och service från centralt håll men behovet av rådgivning från offentliga aktörer bedöms vara viktig för merparten av de butiker som saknar stöttning och som är beroende av ekonomiskt stöd. Även stöd för kompetensutveckling har efterfrågats, liksom ett bollplank i branschspecifika frågor. Det behövs också insatser för att utveckla verksamheterna/butikerna så att de bidrar till omställningen mot ett hållbart samhälle. Exempelvis kan obemannade och mobila lösningar användas, butikernas energianvändning kan effektiviseras och hushåll som har svårt att klara sina vardagsinköp kan få hjälp med det.

Tillgänglighet till dagligvaror fullsortiment, augusti 2022

Figur 8. Med fullsortiment avses ett mångsidigt utbud av varor som konsumenterna köper flera gånger i veckan och inte kan eller vill ta bort ur sin budget oavsett ekonomisk situation. Källa: Pipo's serviceanalys

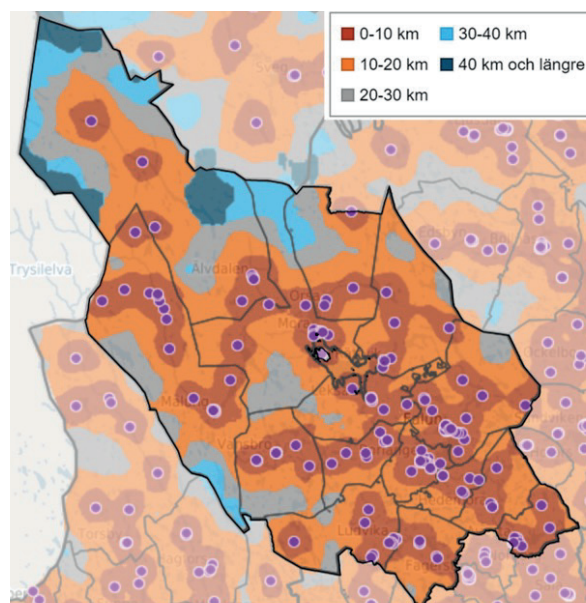

Drivmedelsmarknaden är under förändring

Många små drivmedelsstationer som drivs av enskilda aktörer har knappa marginaler där lönsamheten istället bärs upp av annan försäljning och olika ombudstjänster och där en nedläggning riskerar att drabba enskilda orter hårt. Ett glesare nät av stationer är negativt ur både miljösynpunkt och ett säkerhets- och beredskapsperspektiv. Miljö- och säkerhetskraven har skärpts vilket kan bli ansträngande för små stationer med betydande investeringsbehov och dålig lönsamhet. Då kan lösningar som placeras ovan jord vara ett alternativ då dessa pumpar är mobila och betydligt billigare än tankar som måste grävas ned. Var man geografiskt väljer att placera laddpunkter för el- och hybridbilar bygger på delvis andra avväganden än vid placeringen av traditionella mackar och gör att man inte kan utgå ifrån att laddpunkter kommer att komplettera befintliga drivmedelsstationer. Många boende på landsbygder har också möjlighet att ladda hemma. Efterfrågan på fossila drivmedel förväntas minska i takt med utbyggnaden av laddinfrastruktur men kostnaden idag (2022) för att byta till el- eller hybridbil talar för att många bilägare istället kommer att välja förnybara drivmedel som etanol, biogas och biodiesel. Med en sådan utveckling kommer den mackinfrastruktur vi har idag att vara fortsatt viktig, men det pågår en snabb omställning av drivmedelsmarknaden och ur ett tillgänglighetsperspektiv är det därför svårt att bedöma utvecklingen de kommande åren. Det är en ekonomisk utmaning att erbjuda kollektivtrafik i landsbygder

som motsvarar ett tätortsnära trafikutbud. För att öka tillgängligheten till arbets- och studiependling och andra nödvändiga serviceresor behöver nya former för kollektivt resande utvecklas. Där det saknas alternativ till bilen är boende och företagare fortsatt beroende av att kunna tanka sina fordon i närområdet.

Tillgänglighet till drivmedel personbil, augusti 2022

Figur 9. Avser drivmedelsstationer för personbil som är öppna året runt.
Källa: Pipo's serviceanalys

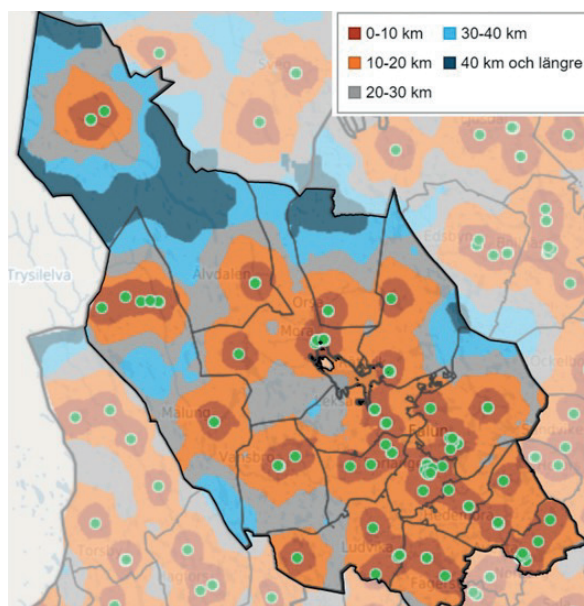
Tillgänglighet till grundläggande betaltjänster är fortsatt viktigt

Till grundläggande betaltjänster räknas möjligheten att ta ut kontanter, möjligheten att betala räkningar och ta betalt (betalningsförmedling) samt möjligheten att sätta in (deponera) dagskassar till bankkonto. Länsstyrelsens bedömning är att tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredställande i stora delar av Dalarna men att det finns behov av stödinsatser på orter där marknaden inte tillgodoser behovet. Ställen där det går att utföra betaltjänster minskar och allt fler betalningslösningar kräver dator eller smart telefon och en viss digital kompetens. Det gör att situationen inte är acceptabel för personer som inte kan hantera digitala verktyg och tjänster. I och med att bankerna drar sig tillbaka från landsbygder får dagligvarubutiker ta ett allt större ansvar för kontantförsörjningen, vilket kan få både positiva och negativa effekter beroende på hur efterfrågan på kontanter balanseras av inflödet. Det kan vara långt till nästa serviceställe vilket begränsar möjligheten för butiken att på daglig basis sätta in dagskassar eller ta ut kontanter. Det innebär säkerhetsrisker och tidskrävande transporter

Paketmarknaden växer i takt med ökad e-handel

Antalet brevfrösendelser i Sverige har minskat och bedömningen är att nedgången i brevvolymer kommer att fortsätta under de närmaste åren. PostNord har till skillnad från andra aktörer lantbrevbärlinjer i stora delar av de glesare geografierna och kan ta med paket till hushållen. Från maj 2022 gäller varannandagsutdelning i hela landet vilket kan bli problematiskt för företag som har behov av en daglig postgång och snabba leveranser, till exempel företag i de gröna näringarna. I takt med utvecklingen inom e-handeln har antalet serviceställen för pakethantering och paketboxar ökat betydligt de senaste åren. Paketboxar finns idag även i mindre orter men de är fortsatt knutna till egna leverantörer och för konsumenter som inte har möjlighet att välja leveransställe kan avståndet bli en begränsning av servicen. Utvecklingen går mot mer mottagarorienterade lösningar men ställer också krav på en anpassad infrastruktur och logistikkedja även utanför städer och större tätorter. Utrymmesbrist hos paketombud eller avsaknad av butiker eller andra serviceställen som kan vara ombud för pakettjänster är ett problem på många platser och det behövs nya lösningar för hantering och distribution som är anpassade efter kundernas behov. Det kan till exempel handla om fler fastighetsboxar, paketautomater eller alternativa utlämningsställen. Det kan vara drönare eller autonoma fordon men även

Tillgänglighet till kontantuttag, augusti 2022

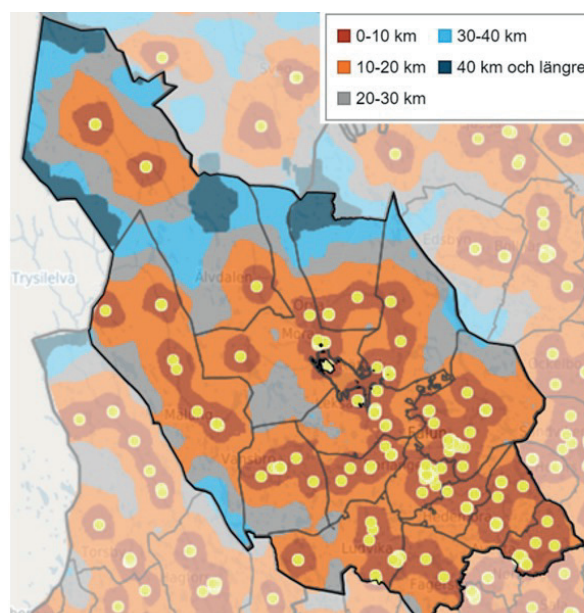

Figur 10. Visar var det går att ta ut kontanter i svenska kronor via uttagsautomat eller över disk på bankkontor eller hos ombud.

Källa: Pupos serviceanalys

samdistribution där befintliga transporter används för att leverera olika frösendelser, till exempel bussgods som i många fall har en bra geografisk täckning genom sin bas i lokala och regionala bussbolag.

Tillgänglighet till post- och pakettjänster, augusti 2022

Figur 11. Avser postkontor eller postombud med paketutlämning samt paketautomater. Källa: Pupos serviceanalys

NU SLOPAR VI MOMSEN PÅ FRUKT & GRÖNT

12%
SÄNKT PRIS

För dig som är medlem hos oss gör vi nu en prissänkning som motvarar momsen på fräska frukter och grönsaker. Rabatten gäller på ordinarie pris och dras av i kassan.

coop

NU SLOPAR VI
MOMSEN PÅ
FRUKT & GRÖNT

12%
SÄNKT PRIS

NU SLOPAR VI
MOMSEN PÅ
FRUKT & GRÖNT

12%
SÄNKT PRIS

Sugen på smoothie?

Smaklöst med dina favoriter av frukt och bär. För en grönsaks smoothie, tillagat: äpple, grönkål, avokado eller spinat.

19.90 /kg

NU SLOPAR VI
MOMSEN PÅ
FRUKT & GRÖNT

12%
SÄNKT PRIS

40.00 /kg

35.00 /kg

Ost

VÄG

Färd

Rottfrukter

Kål

Paprika

Svamp

Apoteken ökar i antal men apoteksombuden är viktiga för en god service

Sedan apoteksmarknaden öppnades för konkurrens 2009 har antalet apotek ökat med drygt 50 procent. 60 procent av de nya apoteken har etablerats i de tre befolkningstäta storstadslänen. Tillväxtverkets bedömning är att betydelsen av apoteksombud troligen kommer att minska på sikt i takt med att apotekens e-handel med läkemedel fortsätter att utvecklas. Det är dock osäkert i vilken takt denna förändring kommer att ske, och apoteksombuden är därför tills vidare en garant för en god läkemedelsservice för medborgare i hela landet.

Tillgänglig service viktig för hushåll och företag men behovet påverkas av demografi och bransch.

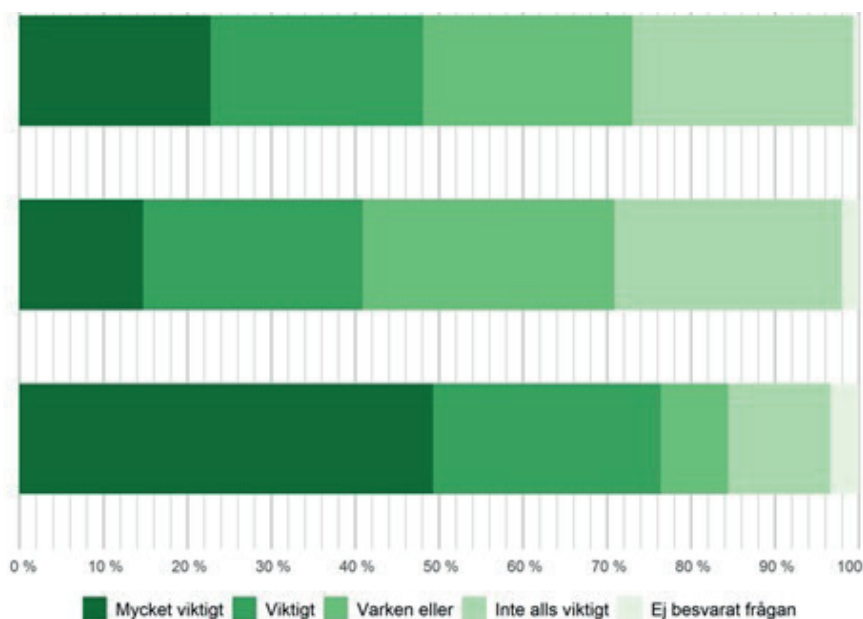
I två enkätundersökningar våren 2022 ställde regionala utvecklingsförvaltningen frågor till hushåll och företag i Dalarna om deras behov av service och hur man upplever tillgängligheten till kommersiell och viss offentlig service idag. Det går inte att dra några generella slutsatser av resultatet men underlaget kan bli ett verktyg i det fortsatta serviceprogrammet-arbetet. Vi fick in 600 svar från hushållen och vi kan till exempel se att många svaranden inte har behov av att använda kontanter eller betallösningar över disk, samtidigt upplever den grupp som inte hanterar ny teknik och digitala betaltjänster att utvecklingen påverkar dem negativt. Vi fick in ca 386 svar från företagare och vilken service de tycker är viktigast beror i hög grad på vilken bransch man verkar i.

Enkät svar från serviceprogrammetenkäten

F5 – 3. Hur viktigt är det för dig att:
a) Betala varor och tjänster kontant?

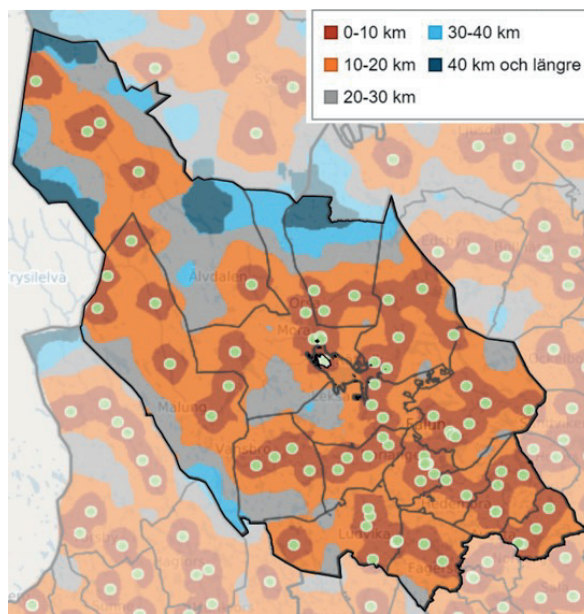
F5 – 3. Hur viktigt är det för dig att:
b) Sköta bankärenden över disk?
(på bankkontor eller i butik)

F5 – 3. Hur viktigt är det för dig att:
c) Sköta bankärenden via internetbanken

Källa: Enkät Regionala serviceprogrammet 2022, Region Dalarna. Bearbetning: Samhällsanalys, Region Dalarna

Tillgänglighet till apoteksvaror, augusti 2022

Figur 12. Bilden avser apotek eller apoteksombud för utlämning av receptbelagda läkemedel. Källa: Pipos serviceanalys

Bilaga 3 – Ekonomiska stöd till kommersiell service

Det finns olika bidrag som riktar sig främst till

dagligvarubutiker och drivmedelsstationer. Förordningen som stöder dessa är: Förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service. Enligt förordningen får de stöd som beviljas till butiker inte vara större än vad som behövs med hänsyn till övriga finansieringsmöjligheter. Stöden får lämnas i områden där servicen är gles och får inte riskera att snedvrider konkurrensen. Hur regionen väljer att definiera begreppen utgör villkor för stöden och ett sådant villkor är att försäljningsstället bör vara minst 10-15 km från närmaste annat försäljningsställe eller utgöra "sista butiken på orten".

I nuläget är stöden till kommersiell service utformade för tillgänglighet och funktion utifrån geografiska avstånd men de kommande åren måste stödvillkoren ta mer hänsyn till hur medlen bidrar till hållbara servicelösningar.

Region Dalarna hanterar i dag fyra olika stödformer till kommersiell service och villkoren för stöden följs upp och revideras årligen.

- Investeringsbidrag som gäller satsningar främst i investeringar som inredning och inventarier.
- Hemsändningsbidrag som lämnas till kommuner för att bekosta hemsändning av varor till de hushåll som saknar möjligheter att på annat sätt ta sig till butiken.
- Servicebidrag som endast beviljas om det finns synnerliga skäl.
- Särskilt driftstöd i sårbara och utsatta lägen är ett stöd till dagligvarubutiker som uppfyller vissa specifika kriterier

Därtill kan stöd- och utvecklingsmedel finnas hos andra aktörer som t.ex. Länsstyrelsen, Leader och Coompanion.

Bilaga 4 - Övriga aktörer och deras roll i serviceprogrammet

Förutom kommunerna och regionen ingår flera viktiga aktörer i serviceprogrammetnätverket:

Coompanion Dalarna arbetar bland annat med sociala företag och kooperativa servicelösningar som fungerar som en brygga mellan det kommersiella, offentliga och ideella ägarskapet. Kooperativa affärsmodeller kan förstärka de kommersiella förutsättningarna och ta det ideella arbetet vidare till fungerande affärsverksamheter.

Länsstyrelsen ansvarar för betaltjänstuppdraget och har även samordningsrollen för arbetet med krisberedskap och fossilfria transporter. Länsstyrelsen beslutar också om vissa stöd till kommersiell service, ett uppdrag som förväntas övergå till regionerna under 2023. Genom att söka samsyn kring de regionala prioriteringarna av stöden och ha ett organiserat samarbete kan de gemensamma resurserna användas på ett effektivt sätt.

Föreningen Lokal Mat - producenter och handlare i Dalarna och Gävleborg samlar små lanthandlare i

Dalarna och arbetar för att stärka sina medlemmars konkurrenskraft på en föränderlig marknad.

Föreningen sitter på branschspecifika kunskaper som servicenätverket behöver. Serviceprogrammet kan via föreningen nå ut med information och andra insatser till en bredare grupp handlare.

Den fortsatta utvecklingen av dagens servicenivå påverkar i hög grad andra företags möjligheter att kunna driva och utveckla sin verksamhet. Företagarföreningar, destinationsbolag eller företag inom gröna näringar kan bistå med ett företagsperspektiv.

Hela Sverige ska leva, Leader, LRF och andra organisationer som företräder civilsamhället eller olika intressen i landsbygder är viktiga då de ofta har en stark lokal förankring och driver olika utvecklingsprojekt. I serviceprogrammet lyfter de olika perspektiv på serviceutveckling och bistår med kunskap och nulägesuppdateringar.

